

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 4/04-37

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 18. augusta 2004 v senáte zloženom z predsedu Eduarda Báránaya a zo sudcov Juraja Babjaka a Ľubomíra Dobríka prerokoval sťažnosť V. H., Ž, zastúpenej advokátom JUDr. I. M., Ž., ktorou namietala porušenie svojho práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky postupom Okresného súdu Žilina v konaní sp. zn. P 117/89 (predtým pod sp. zn. 15 Nc 704/89) o vrátenie spôsobilosti na právne úkony vedenom na základe jej návrhu z 25. augusta 2000, a takto

r o z h o d o l :

1. Právo V. H. na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky v konaní o vrátenie spôsobilosti na právne úkony sp. zn. P 117/89 (predtým pod sp. zn. 15 Nc 704/89) vedenom pred Okresným súdom Žilina na základe jej návrhu z 25. augusta 2000 p o r u š e n é b o l o .

2. Okresnému súdu Žilina p r i k a z u j e vo veci vrátenia spôsobilosti na právne úkony na základe návrhu V. H. z 25. augusta 2000 v konaní sp. zn. P 117/89 (predtým sp. zn. 15 Nc 704/89) konať bez zbytočných priet'ahov.

3. V. H. priznáva primerané finančné zadostučinenie v sume 80 000 Sk (slovom osemdesiat tisíc slovenských korún), ktorú je Okresný súd Žilina povinný zaplatiť jej do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

4. Okresný súd Žilina je povinný nahradiť V. H. trovy právneho zastúpenia v sume 8 796 Sk (slovom osemtisíc sedemstodeväťdesiatšesť slovenských korún) na bankový účet právneho zástupcu JUDr. I. M. do pätnástich dní od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

5. Sťažnosti V. H. vo zvyšnej časti nevyhovuje.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 5. novembra 2003 doručená sťažnosť V. H., Ž. (ďalej len „sťažovateľka“), zastúpenej advokátom JUDr. I. M., Ž., ktorou namietala porušenie svojho práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) Okresným súdom Žilina (ďalej len „okresný súd“) v konaní o vrátenie spôsobilosti na právne úkony vedenom na základe jej návrhu z 25. augusta 2000.

Ústavný súd uznesením zo 14. januára 2004 č. k. III. ÚS 34/04-9 prijal sťažnosť sťažovateľky na ďalšie konanie.

Predseda okresného súdu sa na základe výzvy ústavného súdu, ktorá mu bola doručená 11. marca 2004, vyjadril, že okresný súd netrvá na verejnom pojednávaní pred ústavným súdom. Právny zástupca sťažovateľky v podaní doručenom ústavnému súdu 15. marca 2004 oznámil, že netrvá na verejnom pojednávaní pred ústavným súdom.

Z uvedeného dôvodu ústavný súd využil možnosť postupu podľa § 30 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) a upustil od ústneho pojednávania, pretože vzhľadom na charakter posudzovanej veci nemožno od ústneho pojednávania očakávať ďalšie objasnenie veci.

Sťažovateľka vo svojej sťažnosti uvádza, že 25. augusta 2000 osobne doručila okresnému súdu návrh podľa ustanovenia § 186 ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „OSP“) na vrátenie spôsobilosti na právne úkony, ktorej bola pozbavená rozsudkom okresného súdu z 29. júna 1989 č. k. 15 Nc 704/89-56.

V zmysle citovaného ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku má sťažovateľka právo podať návrh na vrátenie spôsobilosti na právne úkony. Okresný súd od podania návrhu sťažovateľky vo veci nekonal.

Sťažovateľka listom z 24. júna 2003, osobne doručeným do podateľne okresného súdu 26. júna 2003, podala sťažnosť na prietahy v zmysle ustanovenia § 17 zákona Slovenskej národnej rady č. 80/1992 Zb. o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky, štátnej správe súdov, vybavovaní sťažností a o voľbách prísediacich (zákon o štátnej správe súdov) v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o štátnej správe súdov“). Okresný súd na predmetnú sťažnosť nereagoval.

S prihliadnutím na vzniknuté prietahy v konaní spôsobené okresným súdom sťažovateľka v petite svojej sťažnosti žiada, aby ústavný súd vyslovil porušenie práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a prikázal okresnému súdu konať vo veci bez zbytočných prietahov. Sťažovateľka zároveň požaduje priznať jej primerané finančné zadosťučinenie v sume 200 000 Sk a náhradu trov právneho zastúpenia.

Ústavný súd výzvou zo 4. marca 2004 požiadal predsedu okresného súdu, aby sa v zmysle ustanovenia § 29 ods. 6 zákona o ústavnom súde vyjadril k sťažnosti sťažovateľky. Predseda okresného súdu sa vo svojej odpovedi zo 16. marca 2004 doručenej ústavnému súdu 22. marca 2004 vyjadril, že sa k veci nemôže vyjadriť preto, lebo spis sa nachádza na ústavnom súde.

Ústavný súd listom z 31. marca 2004 vrátil uvedený spis okresnému súdu a vyzval predsedu okresného súdu, aby sa v lehote pätnástich dní od doručenia výzvy vyjadril k predmetnej veci. Splnomocnenec okresného súdu potvrdil na poštovej doručenke prevzatie tejto výzvy 5. apríla 2004, pričom požiadavka ústavného súdu nebola splnená.

Ústavný súd listom z 10. mája 2004 opätovne vyzval predsedu okresného súdu, aby sa v lehote desiatich dní od doručenia tejto výzvy vyjadril k sťažnosti sťažovateľky. Splnomocnenec okresného súdu potvrdil na poštovej doručenke prevzatie tejto výzvy 14. mája 2004, pričom požiadavka ústavného súdu opäť nebola splnená.

Ústavný súd ďalším listom z 3. júna 2004 opätovne vyzval predsedu okresného súdu, aby sa v lehote siedmich dní od doručenia tejto výzvy vyjadril k sťažnosti sťažovateľky, s upozornením, že ak vyjadrenie nebude v stanovenej lehote zaslané, môže mu byť uložené poriadkové opatrenie. Splnomocnenec okresného súdu potvrdil na poštovej doručenke prevzatie tejto výzvy 7. júna 2004, pričom stanovisko predsedu okresného súdu z 28. júna 2004 bolo ústavnému súdu doručené 2. júla 2004.

Predseda okresného súdu vo svojom vyjadrení uviedol, že „... došlo k hroznému omylu a opomenutiu“. Okresný súd si nebol vedomý skutočnosti, že sťažovateľka podala návrh na začatie konania o vrátenie spôsobilosti na právne úkony. Riziko omylu spočíva podľa názoru predsedu okresného súdu v tom, že v súdnej praxi Slovenskej republiky sú spisy zasielané v originálnej verzii a nevyhotovujú sa kópie spisov.

II.

Ústavný súd na základe sťažnosti sťažovateľky a spisu okresného súdu sp. zn. P 117/89 (predtým sp. zn. 15 Nc 704/89), ktorý bol ústavnému súdu v predmetnej veci zaslaný, zistil nasledovný priebeh a stav konania:

Rozsudkom okresného súdu z 29. júna 1989 č. k. 15 Nc 704/89-56 bola sťažovateľka čiastočne pozbavená spôsobilosti na právne úkony v rozsahu, že „ ... *nie je spôsobilá vo vlastnom mene vystupovať pred štátnymi orgánmi*“.

Okresnému súdu bol 22. septembra 1992 doručený návrh na vrátenie spôsobilosti na právne úkony v zmysle § 186 ods. 3 OSP podaný prostredníctvom právnej zástupkyne sťažovateľky. Rozsudkom okresného súdu z 13. apríla 1993 č. k. P 117/89-97 bol návrh na vrátenie spôsobilosti na právne úkony zamietnutý.

Okresnému súdu bol 25. augusta 2000 doručený návrh sťažovateľky na vrátenie spôsobilosti na právne úkony v zmysle ustanovenia § 186 ods. 3 OSP (strana 109 spisu). Sťažovateľka ako invalidná dôchodkyňa zároveň požiadala o oslobodenie od súdnych poplatkov s poukázaním na nepriaznivé majetkové pomery a k návrhu pripojila potvrdenie Mestského úradu v Žiline o osobných, majetkových a zárobkových pomeroch na oslobodenie od súdnych poplatkov a na ustanovenie zástupcu v právnej veci.

Okresná prokuratúra v Žiline vstúpila do konania o vrátenie spôsobilosti na právne úkony listom doručeným okresnému súdu 27. septembra 2000 a žiadala byť písomne vyrozumená o všetkých úkonoch a termíne pojednávania vo veci sp. zn. P 117/89 (strana 112 spisu).

Okresnému súdu bol 15. februára 2001 doručený návrh Mestského úradu v Žiline ako opatrovníka na schválenie právneho úkonu vo veci prevodu vlastníckeho práva družstevného bytu na sťažovateľku. V konaní o schválenie právneho úkonu sa uskutočnili dve pojednávania - 28. júna 2001 a 6. decembra 2001.

Listom doručeným okresnému súdu 6. marca 2002 požiadala o zmenu opatrovníka na svoju osobu Ing. H. Š. - konanie o zmenu opatrovníka.

Okresný súd prípisom z 10. mája 2002 potvrdil Krajskému súdu v Žiline, že v spise sp. zn. P 117/89 sa nachádzajú dve neskončené veci:

- schválenie právneho úkonu
- zmena opatrovníka.

Konanie vo veci schválenia právneho úkonu bolo uznesením z 26. septembra 2002 č. k. P 117/89-135 zastavené z dôvodu oznámenia opatrovníka okresnému súdu, že návrh v plnom rozsahu berie späť.

Okresnému súdu bola 26. júna 2003 doručená sťažnosť sťažovateľky na prietahy v konaní sp. zn. P 117/89 podľa ustanovenia § 17 zákona o štátnej správe súdov.

V zápisnici vypracovanej pred okresným súdom 21. januára 2003 je uvedené, že Ing. H. Š. už nechce vykonávať funkciu opatrovníka. Týmto úkonom spis končí. V zmysle záznamu z 24. marca 2003 bol predmetný spis postúpený do archívu (strana 138 spisu).

III.

Ústavný súd rozhoduje podľa čl. 127 ods. 1 ústavy o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Sťažovateľka sa svojou sťažnosťou domáha vyslovenia porušenia svojho práva upraveného v čl. 48 ods. 2 ústavy, podľa ktorého každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietahov.

Účelom práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Len prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby neodstráni a nemôže odstrániť. Až právoplatným rozhodnutím, bez ohľadu na to, či vyznie v prospech alebo neprospech účastníka, sa vytvára právna istota. Preto na naplnenie ústavného práva zaručeného v čl. 48 ods. 2 ústavy nestačí, aby všeobecný súd iba o veci konal a nerozhodol ju s účinkami právoplatnosti a prípadne vykonateľnosti svojho meritórneho rozhodnutia.

Základné právo na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov sa naplní, ako to konštantne ústavný súd vo svojich rozhodnutiach uvádza, až právoplatným rozhodnutím štátneho orgánu, na ktorom sa osoba domáha odstránenia právnej neistoty ohľadom svojich práv (napr. rozhodnutia sp. zn. II. ÚS 26/95, I. ÚS 10/98, I. ÚS 89/99 a ďalšie).

Sťažovateľka využila právny prostriedok, ktorého uplatnenie sa vyžaduje pred podaním návrhu na začatie konania pred ústavným súdom, a podala sťažnosť na priet'ahy listom doručeným okresnému súdu 26. júna 2003. Predseda okresného súdu na túto sťažnosť neodpovedal.

Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným priet'ahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ústavný súd v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (napr. rozhodnutia sp. zn. II. ÚS 74/97, I. ÚS 70/98, II. ÚS 813/00) zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitost' veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníkov súdneho konania a postup samotného súdu.

Pokiaľ ide o kritérium „právna a faktická zložitost' veci“, ústavný súd neanalyzuje predmetnú vec po tejto stránke, pretože pokiaľ okresný súd nevykonal z dôvodu opomenutia veci v tomto konaní ani jeden úkon, nemožno o právnej a faktickej zložitosti veci vôbec uvažovať.

Správanie účastníka konania je druhým kritériom pri rozhodovaní o tom, či v konaní pred súdom došlo k zbytočným priet'ahom, a tým aj k porušeniu práva na prerokovanie veci

bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy. Okresný súd nevykonával v danej veci od 25. augusta 2000, keď mu bol doručený návrh na začatie konania, ani jeden úkon, ústavný súd však má na zreteli sťažnosť sťažovateľky adresovanú okresnému súdu, v ktorej vyjadrila svoju nespokojnosť s priebehom konania, a jej aktívny prístup v tejto veci. Z uvedených skutočností je nepochybné, že správanie sťažovateľky nemohlo mať žiadny vplyv na vzniknuté prietahy v tomto konaní.

Tretím hodnotiacim kritériom, ktorým ústavný súd zisťoval, či došlo k porušeniu práva sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, bol postup samotného okresného súdu. Pri skúmaní skutočností, či v dôsledku postupu okresného súdu došlo k porušeniu vyššie uvedeného práva, ústavný súd zistil, že tomu tak je, a to bez existencie zákonnej prekážky.

Ústavný súd zistil, že okresný súd bol nečinný od 25. augusta 2000, keď bol návrh sťažovateľky na začatie konania o vrátenie spôsobilosti na právne úkony doručený okresnému súdu. Ústavnému súdu po podrobnom preštudovaní spisu nie je známa skutočnosť, že by bol v tejto veci vykonaný nejaký úkon.

Predseda okresného súdu sa na opakované výzvy ústavného súdu vyjadril stanoviskom z 28. júna 2004 doručeným ústavnému súdu 2. júla 2004. Vo svojom vyjadrení uviedol, že v predmetnej veci došlo k opomenutiu zo strany okresného súdu, pretože súd si nebol vedomý skutočnosti, že sťažovateľka podala návrh na začatie konania o vrátenie spôsobilosti na právne úkony.

Predseda okresného súdu vo svojom stanovisku ďalej uviedol, že riziko omylu spočíva v jestvujúcej súdnej praxi v Slovenskej republike, pretože spisy sú zasielané na vyžiadanie rôznymi štátnymi orgánmi v originálnom vyhotovení, nevyhotovujú sa kópie spisov a súd preto nemôže vo veci konať.

Ústavný súd považuje vyjadrenie predsedu okresného súdu v okolnostiach tohto prípadu za vysvetlenie spôsobu a čiastočne aj príčiny, ako došlo k nečinnosti okresného

súdu. Jeho stanovisko však neospravedlňuje nekonanie okresného súdu v citlivej veci vrátenia úplnej spôsobilosti na právne úkony, ale potvrdzuje, že okresný súd bol vo veci nečinný plne vlastnou vinou.

Skutočnosť, že spisy sú pre potreby štátnych orgánov zasielané v originálnom vyhotovení, nie je dôvodom pre nekonanie v danej veci, pretože aj ustálená prax v činnosti ústavného súdu je taká, že pokiaľ je v určitej veci stanovené pojednávanie, ústavný súd obvykle na základe konkrétnej požiadavky súdu spis vráti, aby nedochádzalo k zbytočným priesťahom v posudzovanej veci.

Ústavný súd s prihliadnutím aj na ustanovenie § 100 ods. 1 OSP postup okresného súdu v predmetnej veci vyhodnotil ako konanie, v ktorom došlo k zbytočným priesťahom zo strany okresného súdu v celkovej dĺžke takmer štyridsiatich mesiacov (t. j. obdobie od 25. augusta 2000, keď bol návrh na začatie konania doručený okresnému súdu, do 18. decembra 2003, keď bol predmetný spis doručený ústavnému súdu) a zároveň ktoré nesmerovalo k odstráneniu právnej neistoty sťažovateľky, keďže dosiaľ nebolo v predmetnej veci rozhodnuté.

Právo zaručené podľa čl. 48 ods. 2 ústavy sa realizuje takým konaním všeobecných súdov, ktoré plynule smeruje k odstráneniu právnej neistoty osoby, ktorá sa obrátila na súd v konkrétnej veci (napr. rozhodnutie sp. zn. II. ÚS 40/97).

Na základe týchto dôvodov ústavný súd dospel k názoru, že bolo porušené právo sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných priesťahov, tak ako mu ho zaručuje čl. 48 ods. 2 ústavy.

Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak porušenie základných práv a slobôd vzniklo nečinnosťou, môže ústavný súd prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal.

IV.

Pretože ústavný súd rozhodol o porušení práva sťažovateľky, zaoberal sa aj jej žiadosťou o priznanie primeraného finančného zadosťučinenia.

Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

Podľa § 50 ods. 3 zákona o ústavnom súde „Ak sa sťažovateľ domáha primeraného finančného zadosťučinenia, musí uviesť rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha“.

V konkrétnych okolnostiach danej veci vidí ústavný súd nemajetkovú ujmu sťažovateľky najmä v okolnosti, že okresný súd ani po uplynutí obdobia viac ako tri a pol roka od podania jej návrhu v danej veci žiaden úkon nevykonal.

Otázka vrátenia spôsobilosti na právne úkony pritom súvisí priamo s každodennou existenciou sťažovateľky ako fyzickej osoby, pretože nie je spôsobilá vo vlastnom mene vystupovať pred štátnymi orgánmi, čo predstavuje vážny zásah do možností osobného uplatnenia sťažovateľky, ktorý pochopiteľne ťažko znáša. Neistota plynúca z nerozhodnutia okresného súdu v takej závažnej problematike môže značne prehĺbovať pocity ignorácie a frustrácie sťažovateľky zo strany štátu a orgánov, ktoré ho reprezentujú. Ústavný súd preto považoval za primerané finančné zadosťučinenie sumu 80 000 Sk.

Pri stanovení výšky primeraného finančného zadosťučinenia vychádzal ústavný súd zo záujmu ochrany ústavnosti a zo zásad spravodlivosti, o ktoré sa opiera Európsky súd pre ľudské práva, keď priznáva spravodlivé zadosťučinenie podľa príslušných článkov Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd aplikovaných na konkrétne okolnosti prípadu.

Ústavný súd zvlášť zohľadnil skutočnosť, že okresný súd sa sťažovateľkiným návrhom na vrátenie spôsobilosti na právne úkony vôbec nezaoberal, hoci ide o vec, ktorá si vyžaduje zvláštnu starostlivosť, pretože sa priamo týka osobného statusu sťažovateľky. Závažnosť nekonania okresného súdu prehlbuje aj fakt, že listom doručeným okresnému súdu 27. septembra 2000 vstúpila do konania o vrátenie spôsobilosti na právne úkony Okresná prokuratúra v Žiline a okresný súd aj napriek existencii tohto listu nevykonal ani jediný úkon vo veci.

V súlade s ustanovením § 36 ods. 1 zákona o ústavnom súde trovy konania pred ústavným súdom uhrádza účastník zo svojho. Na základe ustanovenia § 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde, ktorý zakotvuje výnimku z tejto zásady, ústavný súd priznal sťažovateľke náhradu trov právneho zastúpenia, pretože ústavný súd rozhodol, že základné právo sťažovateľky bolo porušené, a teda mala vo veci úspech.

Pri výške náhrady trov právneho zastúpenia ústavný súd vychádzal z ustanovenia § 13 ods. 8 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 163/2002 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb (ďalej len „vyhláška č. 163/2002 Z. z.“), ktoré upravuje výšku odmeny za zastupovanie pred ústavným súdom a podľa ktorého ak predmet sporu nie je ocenený peniazmi, odmena za jeden úkon je jedna tretina výpočtového základu. Predmetom konania pred ústavným súdom je ochrana základných práv a slobôd, ktorá nie je ocenená peniazmi.

Podľa § 1 ods. 3 vyhlášky č. 163/2002 Z. z. výpočtovým základom na účely tejto vyhlášky je priemerná mesačná mzda zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky za prvý polrok predchádzajúceho kalendárneho roka.

Vzhľadom na skutočnosť, že dva úkony právnej služby boli zrealizované v roku 2003, ústavný súd vychádzal pri týchto úkonoch z oznámenia Štatistického úradu Slovenskej republiky, podľa ktorého za prvý polrok 2002 bola priemerná mesačná mzda zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky 12 811 Sk, preto ústavný súd priznal náhradu trov za dva úkony právnej pomoci každý v hodnote 4 270 Sk. Ústavný súd

rozhodol aj o priznaní náhrady výdavkov na miestne telekomunikačné výdavky a miestne prepravné vo výške jednej stotiny výpočtového základu podľa § 19 ods. 3 vyhlášky č. 163/2002 Z. z., t. j. 128 Sk.

Podľa takto určených kritérií je správny výpočet trov v sume 8 796 Sk, ktorú ústavný súd zaviazal uhradiť právnenému zástupcovi sťažovateľky okresný súd.

Z uvedených dôvodov ústavný súd rozhodol tak, ako je uvedené vo výrokovej časti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 18. augusta 2004